

CONCEPȚIA POLITICII PENALE A STATULUI – O NECESITATE IMPERIOASĂ

Raisa Grecu, dr. hab. în drept, conf. univ., Decan, Facultatea de Drept,
USPEE „Constantin Stere”

În prezentul articol sunt abordate unele probleme ce țin de situația criminogenă din Republica Moldova. Autoarea își exprimă îngrijorarea față de tendințele evoluțiilor viitoare în domeniul dat. Sunt analizate succinct câteva categorii de infracțiuni din punctul de vedere al exercitării unor posibile viitoare influențe negative asupra perspectivelor evoluției sociopolitice și economice a țării. Este invocată necesitatea elaborării și transpunerii consecvente în viață a Concepției politicii penale a statului.

Cuvinte-cheie: infracționalitate, lege penală, mass-media, statistică, corupție, crimă organizată, Concepția politicii penale

In the present article some problems related to the criminological situation in the Republic of Moldova are examined. The author expresses her concern about the future trends evolution in this domain. Some categories of offenses are briefly analyzed from the point of view of exertion of some possible future negative influences on the perspectives of sociopolitical and economical evolution of the country. The necessity of elaboration and consequent transposition of a penal political Concept of the State is invoked.

Republica Moldova se confruntă astăzi cu un șir de probleme de ordin politic și socioeconomic, nesoluționarea căroră în termeni cât mai restrânși poate avea un impact considerabil negativ asupra evoluției viitoare a societății și statului. Unele probleme se află mereu în vizorul opiniei publice și, îndeosebi, mass-media. De exemplu, subiectul frecvent și efervescent discutat este situația politică curentă intitulată în cele mai diverse moduri – de la criza guvernării și până la criza constituțională. Altul - profunda criză economică cu care se confruntă omenirea. Unele dezbateri vizează exodul populației apte de muncă și a copiilor ce aparțin familiilor emigrate, apreciindu-se perspectiva viitoare tendințe demografice. Trebuie să recunoaștem, astăzi se vorbește mult mai frecvent decât acum un deceniu despre copiii și bătrânii abandonati, unii în grija altora, de către maturii plecați. Și în sfârșit, în dependență de ce și cât ne permite conjunctura politică, mai obișnuim să abordăm subiectul corupției, inclusiv activitatea considerată în societatea noastră drept luptă cu flagelul dat.

Între timp comunicările presei abundă de relatări zilnice despre cele mai diverse infracțiuni care se comit în orașele și satele Republicii Moldova. Furturile, jafurile și tâlhăriile, omorurile și violurile neagravate deja nu mai constituie subiect de senzație. Double asasinat, violuri comise în grup, acte de pedofilie și incest cutremură conștiința membrilor societății noastre. Comunicările despre asemenea și alte genuri de crime abominabile sunt pe măsură să provoace cetățenilor senzația unei totale nesiguranțe individuale în fața criminalității.

Așadar, criminalitatea – iată fenomenul care prezintă pericolul cel mai grav pentru fiecare membru al societății. Riscul de a deveni victimă a unei infracțiuni îl pândește absolut pe fiecare. Comunicările mass-mediei arată că în țara noastră sunt supuși actelor de tâlhărie și cei bogați, și cei săraci, violați - și maturii, și minorii, omorâți - și copiii, și bătrânii.

Concluziile însă despre situația infracțională din țară nu pot fi trase doar din surse mass-media, este necesar apelul la statistică. Aceasta este azi, spre deosebire de vre-

murile de demult, cât se poate de accesibilă. Însă nu și univocă.

Astfel, conform informației Ministerului Afacerilor Interne, în anul 2012 au fost înregistrate 36,6 mii infracțiuni sau cu 4,3% mai mult față de anul precedent, iar față de anul 2007 nivelul infracționalității a crescut de 1,5 ori. În medie la 10 mii de locuitori revin 103 infracțiuni față de 68 infracțiuni în anul 2007[1]. Însă același MAI comentează într-un mod cu totul special cifrele relatate, insistând asupra faptului că respectiva creștere a nivelului infracționalității nu denotă, de fapt, o amplificare reală a ratei criminalității, ci semnifică doar sporirea exigenței manifestate în procesul înregistrării cazurilor infracționale. „...Tendința de implementare a politicii de tolerare zero a tănuirii infracțiunilor de la evidență, de înregistrare obligatorie a tuturor sesizărilor cu privire la infracțiuni, de pornire imediată a cauzelor penale și de cercetare efectivă a acestora a și generat senzația de „creștere a nivelului infracțional”, se relatează într-un comunicat oficial al MAI [2].

Ține de latitudinea fiecăruia să se lase convins de asemenea comentarii sau nu. Cert este însă că, în condițiile unei acerbe lupte politice care sfâșie din interior guvernarea politică a țării, credibilitatea față de instituțiile dirijate de conducătorii ce reprezintă anumite segmente ale eșchierului politic este redusă substanțial. În orice caz, aceste explicații, convingătoare sau nu, sunt destinate unui cerc îngust de persoane interesate de a le cunoaște. Pe când relatările presei, radioului, televiziunii abundă, pur și simplu, de știri criminale, una decât alta mai îngrozitoare. De exemplu, doar într-o singură zi, 28 martie 2011, pe un singur portal de știri, au fost plasate comunicări despre trei omoruri. Știrile au fost apoi tirajate la mai multe posturi de radio și televiziune. Într-un caz din cele trei era vorba despre feciorul care și-a omorât tatăl, în altul – trei minori l-au lipsit de viață pe al patrulea și ultimul omor a fost săvârșit din interes material. La 19 mai 2013 se difuza știrea despre un singur omor, dar... al unei fete de șase ani, comis de tatăl vitreg cu demonstrarea procesului săvârșirii infracțiunii prin sistemul Skype mamei, care

se afla la moment la muncă, în Italia. Nu contestăm nici cât de puțin dreptul și obligația mass-media de a furniza orice informație criminală către public, dar nu se poate să nu ne întrebăm despre efectul moral-psihologic produs asupra acestuia de asemenea știri. Starea de nesiguranță, lipsa sentimentului de ocrotire din partea statului în fața atentatului criminal care pot fi provocate de asemenea informații depășesc cu mult limitele problemelor personale ale individului.

În general starea criminalității, tendințele ei, măsurile de contracarare nu constituie nici pe departe un subiect preades abordat în dezbaterile politice, dar și în cadrul simpoziunilor științifice. În cadrul celor din urmă mult mai des pot fi audiate discuții aprinse pe marginea eficienței sau ineficienței legii penale, ale unor norme penale aparte care finalizează cu propuneri de modificare și completare ale unor sau alte norme din Codul Penal.

Între timp problema criminalității pare să se impună tot mai mult și ea nu poate fi redusă la deficiențele funcționării legii penale care, după cum se știe, are drept scop apărarea, împotriva infracțiunilor, a persoanei, drepturilor și libertăților acesteia. Deși funcționarea ineficientă a legilor în Republica Moldova este astăzi handicapul cel mai grav al sistemului național de drept. Este un fapt recunoscut de către experții naționali și internaționali, astfel că în cadrul acestei publicații nu mai e cazul să reiterăm opiniile și aprecierile acestora.

Legea penală nu este în sensul dat o excepție, cu regret, și fenomenul nu poate fi subestimat. Mai mult, dacă funcționarea ineficientă a oricărei legi poate deveni o problemă gravă pentru cetățeni aparte, colectivități, instituții, carențele în funcționarea legii penale pot avea consecințe catastrofale pentru societate și stat în întregime. Însă astăzi nu lacunele și inexactitățile legii noastre penale sunt factorul decisiv ce determină starea lucrurilor în domeniul combaterii criminalității în țara noastră. Deși Codul Penal al Republicii Moldova suferă de multe neajunsuri de fond și de ordin tehnico-legislativ, el poate servi și în continuare drept un suport juridico-penal destul de trainic pentru a juca rolul de piatră de temelie în edificiul combaterii criminalității.

Politica penală a statului nu se reduce nici pe departe la cea juridico-penală, ea este o parte componentă a politicii generale a statului. Și, privită sub aspectul dat, importanța ei capătă amploarea unei probleme ce ține de securitatea națională. Îndeosebi în situația, în care fiecare raport anual al Biroului Național de Statistică despre starea infracționalității în Republica Moldova face referința obligatorie la faptul că „informația este prezentată fără datele raioanelor din partea stângă a Nistrului și mun. Bender”, vorba fiind de regiunea necontrolată de autoritățile Republicii Moldova.

Cele relatate consolidează în mare măsură atitudinea noastră destul de rezervată față de explicațiile instituțiilor abilitate referitoare la dinamica criminalității în țara noastră din ultimii ani. Mai mult - alimentează presupunerea că situația în domeniul combaterii infracționalității în ultimii ani este exact la fel ca și cea din domeniul guvernării în general – inconsecventă, fracționată și lipsită de reușite, fie și modeste, dar evidente. Între timp, există câteva categorii de infracțiuni, indicii cărora urmează a fi luați la cel mai strict control, indiferent de parametrii lor, în scopul

neadmiterii unor evoluții sociale extreme de periculoase. Este vorba despre infracțiunile de corupție, infracțiunile în domeniul circulației ilegale a substanțelor narcotice și psihotrope și infracționalitatea minorilor. Fiecare din aceste categorii de infracțiuni, în opinia noastră, prezintă un pericol sporit nu doar ca atare, ci și din perspectiva posibilității exercitării unor influențe negative asupra viitorului nostru ca societate și stat.

De exemplu, referindu-ne la infracțiunile de corupție, nu mai este suficient să ne limităm la invocarea legității demult descoperite și foarte îngrijorătoare, conform căreia „... unde există corupție, există și crima organizată. De altfel, acolo trebuie să căutăm și sediul surselor care finanțează terorismul” [3]. Astăzi se așteaptă un răspuns explicit la întrebarea, dacă nu cumva Republica Moldova, țara cu cel mai înalt nivel al corupției în Europa, a ajuns în situația, când amploarea corupției este pe măsură să determine evoluția sociopolitică democratică a țării noastre, pericol asupra posibilității declanșării căruia atenționăm aproape cu zece ani în urmă în articolul „Democrație sau corupție” [4].

Producția și traficul de droguri este, cum se știe, una din formele cele mai active de manifestare a crimei organizate transnaționale [5]. Pentru crima organizată în general sunt specifice trei tipuri de activități: furnizarea mărfurilor interzise (producerea, comercializarea, distribuirea drogurilor, a țigărilor netaxate, a bunurilor sustrate); prestarea serviciilor ilicite (jocuri de hazard, credite, servicii sexuale) și pătrunderea în business-ul legal [6]. Ne vom limita doar la o simplă constatare ce ține de traficul ilicit de droguri: România reprezintă principalul tronson al celei de a doua rute balcanice de transport al drogurilor către Europa Occidentală, din cea de a doua tură balcanică se desprinde o altă variantă care trece prin Ucraina [7]. Și vom reitera doar un singur prognostic făcut de aceiași savanți: „După căderea „Cortinei de Fier”, țările fostului sistem comunist au devenit segmente principale ale rutelor de transport al drogurilor și chiar piețe de desfacere, existând pericolul ca în scurt timp, dacă nu se va întreprinde măsurile ce se impun, să ajungă din urmă și chiar să devanseze statele europene occidentale, unde se înregistrează, în prezent, cel mai mare număr de consumatori” [8]. În lipsa unor comentarii ale instituțiilor abilitate, nu ne rămâne decât să presupunem, dacă ocolește sau nu în prezent respectivul tronson Republica Moldova - cea mai coruptă țară din Europa și, drept urmare, ușor accesibilă pentru desfășurarea activităților ilegale. O problemă aparte ar fi în contextul dat și imposibilitatea exercitării controlului de către autoritățile statului nostru asupra situației criminogene în raioanele din stânga a Nistrului a Republicii Moldova.

Cât privește pătrunderea crimei organizate în economia legală, specialiștii susțin că aceasta duce aproape inevitabil la deteriorarea funcționării mecanismelor de piață, fapt care, până la urmă, condiționează creșterea cheltuielilor consumatorilor, nevoiți să achite prețuri mai înalte [9]. Și în concluzie: „Cel mai important este că sursele apariției crimei organizate, la fel ca și ale întreprinderilor obișnuite, sunt condițiile locale economice și de gospodărire. Aceasta înseamnă că, dacă sistemul de drept penal se va limita doar la urmărirea penală a liderilor crimei organizate, poate fi obținut doar un control nesemnificativ asu-

pra acesteia” [10]. Se știe doar că paradigma relației dintre stat și criminalitate se constituie după formula: cine pe cine controlează.

Ceea ce tine de criminalitatea juvenilă, toate argumentele posibile referitoare la necesitatea sporirii atenției statului față de segmentul dat infracțional se reduc la simpla invocare a faptului că infracționalitatea minorilor este rezerva de bază a criminalității mature și a recidivei [11]. Iar în condițiile emigrării continue a populației apte de muncă din țara noastră și a abandonării frecvente a copiilor minori în grija bunelor de vârstă a treia, indicii criminalității juvenile pot doar spori (deși statistica arată o tendință fluctuantă), la fel ca și caracterul și gradul ei prejudiciabil. De altfel, și acest aspect a fost abordat cu mulți ani în urmă în amintita publicație a autoarei prezentei comunicări.

Așadar, fără apel la date statistice și interpretări sofisticate ale acestora, se poate afirma că fiecare din categoriile de infracțiuni la care ne-am referit foarte lapidar anterior reprezintă un potențial determinant negativ pe măsură să influențeze în modul cel mai distructiv evoluțiile sociopolitice și economice în societatea noastră. Dar, în primul rând, să exercite un impact negativ asupra stării infracționalității în viitor.

Cele relatate nu pretind a fi o analiză științifică a situației în domeniu. Acestea sunt doar o exemplificare a faptului că prin cele mai simple câteva raționamente se poate presupune perspectiva amplificării și agravării pericolului social pe care-l va genera infracționalitatea în țara noastră în viitorul apropiat. Desigur, la niște concluzii profunde și temeinic argumentate se poate ajunge doar în urma unui studiu amplu și, ceea ce este nu mai puțin important, obiectiv al problemei.

Investigația respectivă, însă, poate fi întreprinsă doar în cadrul elaborării unui concept teoretico-practic, a unei Concepții a politicii penale a statului ca parte integrantă a politicii de securitate națională. Necesitatea elaborării unei asemenea Concepții este evidentă și stringentă.

Elaborarea Concepției politicii penale se impune și din perspectiva temporală a evoluției politicii penale a statului nostru. Perioada reformării dreptului penal național în sensul umanizării și democratizării lui pare a fi depășită. Desigur, dreptul penal ca și oricare altă ramură a dreptului va rămâne în continuă dezvoltare și perfecționare pentru a răspunde exigențelor realității. Dar astăzi a sosit timpul să ne concentrăm atenția asupra transpunerii reale în viață a prevederilor stipulate ale legii penale, îndeosebi în ceea ce tine de legalitate și egalitate în fața legii. Este cazul să ne amintim că principiul umanismului în politica penală se manifestă în dublă ipostază. Pe de o parte, el se referă la victimele infracționalității, reale și eventuale, pe de altă parte – la infractor, iar cea mai imperioasă cerință a principiului umanismului în domeniul combaterii criminalității constă în a apăra persoana ca valoare socială supremă de la atentatele infracționale [12].

Elaborarea Concepției politicii penale a statului este o muncă complexă, costisitoare, care necesită conjugarea eforturilor celor mai buni specialiști teoreticieni și practici din diverse domenii, spectrul problemelor care urmează a fi abordate fiind foarte larg. Acesta ar cuprinde, pe de o parte, de exemplu, asemenea probleme ca trasarea direcțiilor de evaluare și estimarea posibilităților de contracarare a proceselor de interpătrundere, cooperare criminală între infracționalitatea din raioanele din stânga Nistrului cu cea de pe întreg teritoriul Republicii Moldova. Iar, pe de altă parte, în convingerea noastră, nu ar fi inutilă elaborarea unor recomandări științifice privind politica informațională a mass-media în domeniul cronicii criminale, în scopul reducerii unor eventuale influențe negative asupra percepției moral-psihice a unor asemenea știri de către public, dar și cel al educării în spiritul respectului față de legea penală.

Fără doar și poate, elaborarea unei asemenea Concepții și îndeosebi, realizarea ei consecventă este o chestiune de voință politică. Însă nu atât a guvernării noastre actuale, cât a societății care este obligată să reclame guvernării dreptul la securitate socială și individuală, de altfel, ca și oricare alte drepturi și libertăți. Și doar după garantarea reală a acestora se poate discuta în termeni reali despre perspectivele integrării europene. Ori Europa înseamnă, în primul rând și în cea mai mare măsură, ordine de drept, legalitate, securitate și bunăstare, inclusiv la hotare.

Referințe.

1. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4003> accesat la 20.05.2013
2. <http://www.mai.md/content/13026>, accesat la 20.05.13
3. Tudor Amza, *Criminologie teoretică. Teorii reprezentative și politică criminologică*. București: Lumina Lex, 2000, p.564
4. Grecu R. *Democrație sau corupție*. Revista Națională de Drept. 2004, nr 4, 2004, p. 36 – 50
5. Ion Eugen Sandu, Florin Sandu, Gheorghe-Iulian Ioniță, *Criminologie*. București: Sylvi, 2001, p.295
6. *Криминология/ Под ред. Дж.Ф. Шели/Пер. с англ.*, СПб: Питер, 2003, p.321
7. Ion Eugen Sandu, Florin Sandu, Gheorghe-Iulian Ioniță, *Op.cit.*, p. 308
8. *Ibidem*, p. 296
9. *Криминология: Учебник/ Под ред. В. Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова*, 2-ое изд., Москва: Юрист, 2002, p. 391
10. *Криминология/ Под ред. Дж.Ф. Шели*, p.341
11. *Криминология: Учебник/ Под ред. В. Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова*, p.481
12. Побегайло Э.Ф. *Актуальные вопросы уголовной политики в современных условиях// Библиотека уголовного права и криминологии*, 2013, № 1(1), p.74